

PREVENIREA FENOMENULUI DE BULLYING ȘI STRATEGII DE INTERVENȚIE ÎN ORGANIZAȚIILE ȘCOLARE

BULLYING PREVENTION AND INTERVENTION STRATEGIES IN SCHOOLS

Drd. **Cristina Florentina TĂNĂSESCU**,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,
profesor de Limba Engleză, Liceul Teoretic “Nicolae Iorga” Nehoiu

Drd. **Ionela VOICU**,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,
prof, Inspector Școlar, Inspectoratul Școlar Județean Buzău

REZUMAT

Acest studiu reprezintă o analiză a fenomenului de bullying din organizațiile școlare, **un fenomen complex, de grup**, care apare în funcție de istoria clasei, cultură, normele și modelele sociale care s-au dezvoltat în interiorul ei, cu influențe puternice asupra personalității elevilor, în mod direct sau indirect. Suntem conștienți de amploarea pe care a luat-o răspândirea acestui fenomen, precum și de consecințele psihosociale grave pe care le are, de aceea, bullyingul în mediul școlar nu poate fi ignorat sau tolerat de actorii sociali care sunt implicați în procesul de învățământ. Fenomenul de bullying a devenit o problemă actuală la nivel internațional, având un impact puternic și implicații grave asupra sănătății psihice și sociale ale copiilor și adolescenților, precum și asupra stării de bine din organizațiile școlare.

Prezentul articol își propune să realizeze o analiză a implicațiilor comportamentelor de bullying manifestate în rândul elevilor de toate vârstele, pornind de la ideile dezbătute în literatura de specialitate care vizează cauzele, tipologia și formele de manifestare. De asemenea, cuprinde măsuri antibullying, de prevenire și combatere, precum și rezultate ale unor cercetări calitative realizate la nivelul unităților școlare.

ABSTRACT

This study represents an analysis of the bullying phenomenon in school organizations, a complex, group phenomenon that appears depending on the history of the class, culture, norms and social models that have developed within it, with strong influences on the personality of the students, in direct or indirect ways. We are aware of the extent of the spread of this phenomenon, as well as the serious psychosocial consequences it has, therefore, bullying in the school environment cannot be ignored or tolerated by the social actors involved in the educational process. The phenomenon of bullying has become a current problem at international level, having a strong impact and serious implications on the mental and social health of children and adolescents, as well as on the well-being of school organizations.

This article aims to carry out an analysis of the implications of bullying behaviors manifested among students of all ages, starting from the ideas debated in the specialized literature that involves the causes, typology and forms of manifestation. Likewise, it includes anti-bullying measures, prevention and control, as well as the results of some qualitative research in our schools.

Cuvinte cheie: bullying, prevenire, combatere, organizații școlare

Keywords: bullying, prevention, control, school organizations

ACTUALITATEA, ISTORICUL ȘI RELEVANȚA STUDIERII FENOMENULUI DE BULLYING

Referitor la istoricul cercetării fenomenului de bullying, menționăm că primele cercetări care au abordat această temă au fost studiile lui Olweus, care au utilizat eșantioane de băieți și au vizat agresivitatea fizică. [2]. În perioada 1980-1990 atenția cercetătorilor s-a îndreptat și spre alte forme de agresivitatea notabile în spațiul de joacă al școlilor [1], precum și abuzul psihologic și cel verbal [4]. Eforturile investigative și legislative plasează Suedia ca pionier în elaborarea de strategii pentru combaterea bullyingului școlar. [5].

Bullyingul include acțiuni precum amenințarea, răspândirea unor zvonuri cu scop denigrator la adresa unei persoane sau a unui grup, agresiunea fizică sau verbală, precum și excluderea intenționată a cuiva dintr-un grup. De multe ori, acesta începe sub forma unui joc, însă se poate transforma într-un abuz care poate avea efecte devastatoare. Fenomenul bullying poate avea loc oriunde: la școală, la locul de joacă, în cercul de prieteni, în familie, la locul de muncă, pe internet, în mediul online, pe rețelele de socializare.

Primul teoretician care a definit bullyingul în comunitatea științifică, lansând o conceptualizare la care se raportează cercetările și teoriile actuale a fost Olweus. În 1993, acesta definea bullyingul ca fiind ”o acțiune deliberată, efectuată în mod repetitiv care implică acțiuni negative răsfrânte asupra celorlați, realizată de un grup de persoane sau de o persoană care deține un statut social superior victimei/victimelor. [3]. Ulterior, Olweus a revenit asupra definiției sale, afirmând că ”dacă victima se simte amenințată de acțiunile agresorului pe o perioadă de timp, chiar și dacă acestea au încetat, este clasificat ca abuz de putere (ibid).

Până în prezent, nu a fost adoptată o definiție acceptată unanim pentru termenul ”bullying”, deși literatură de specialitate este consistentă. În orientarea cercetării noastre, optăm pentru definiția bullyingului așa cum aceasta este redată de Ileana Andreescu, Senior Medical Editor, în articolul *Bullying-ul și efectele unui fenomen distrugător*. În opinia autoarei, ”bullying-ul este o formă de comportament agresiv în care cineva agresează, hărțuiește, persecută sau intimidează în mod intenționat și repetat o altă persoană. Bullying-ul poate fi fizic, verbal sau sub forma unor acțiuni mai subtile. Implică un dezechilibru al puterii între două persoane, cel mai adesea copii. Persoana agresată este percepută ca vulnerabilă și are de obicei probleme în a se apăra singură, deși nu face ceva anume pentru a „provoca” agresiunea. Bullying-ul poate avea urmări periculoase asupra dezvoltării normale, atât a persoanei agresate, cât și a agresorului.” [8].

TIPURI DE BULLYING

Bullyingul îi poate afecta pe toți - pe cei care sunt agresați, pe cei care agresează și pe cei care asistă la agresiune. Bullyingul are multe efecte negative, inclusiv cu impact asupra sănătății mintale, și poate conduce până la consum de droguri sau sinucidere. În urma studiilor efectuate, au fost identificate **4 tipuri de bullying**:

1. bullying verbal, caracterizat prin acțiuni verbale rău intenționate, precum: insulte, jigniri, amenințări, porecle, tachinare, comentarii neadecvate.
2. bullying fizic, care presupune rănirea fizică sau distrugerea posesiunilor cuiva, cu scop de intimidare, precum: lovire, împingere, îmbrâncire, distrugerea lucrurilor victimei, gesturi obscene.

3. bullying social, denumit relațional, care se referă la lezarea reputației sau a relațiilor unei persoane, cum ar fi: etichetarea, excluderea și izolarea intenționată a victimei, lansarea și răspândirea unor zvonuri cu scop denigrator, punerea unei persoane în situații stânjenitoare în spații publice.
4. cyberbullying/ bullying electronic, prin folosirea tehnologiilor digitale, care se poate întâmpla pe rețelele de socializare, platforme și care include: răspândirea de informații false, postarea de fotografii jenante, prelucrate cu ajutorul diferitelor aplicații, transmiterea unor mesaje intimidante sau de amenințare, furtul identității unei persoane.

MĂSURI PENTRU PREVENIREA ȘI COMBATEREA FENOMENULUI DE BULLYING

ÎN ORGANIZAȚIILE ȘCOLARE

În opinia lui Susan M. Swearer, elementele bunelor practici în programele anti-bullying sunt:

- Focalizarea pe schimbarea normelor sociale ale mediului școlar.
- Evaluarea nivelului de bullying și victimizare în școală (sondaje, interviuri, chestionare anonime).
- Toți membrii administrației școlii trebuie să fie antrenați în programe/ instruiți/ training-uri anti-bullying.
- Pentru coordonarea eforturilor este recomandabil să fie creată o echipă/ organ consultativ.
- Implicarea corpului profesoral, al managementului, al părinților și elevilor este crucială.
- Trebuie să fie clar stipulate regulile și consecințele angajării în acțiuni de bullying, precum și a susținerii bullying-ului.
- Poate fi necesară sporirea supervizării din partea adulților, în special în zonele cu risc sporit ca fenomenul bullyingului să se producă (curtea școlii, terenul sportiv, etc.).
- Intervenții consistente la nivel individual trebuie să fie aplicate, atât pentru persoana intimidată, cât și pentru agresor.
- Un anumit interval de timp din activitățile la clasă (orele de dirigenție, dezvoltare personală, precum și infuzional, la alte discipline) trebuie să fie alocat relațiilor dintre semeni și prevenirea fenomenului de bullying.
- Eforturile școlii trebuie să fie coerente și permanente. [9].

În articolul "Prevenirea bullyingului în instituțiile de învățământ", publicat de Școala Postliceală Sanitară *Carol Davila*, se arată că "bullyingul este una dintre cele mai mari amenințări la adresa dezvoltării educaționale și personale a copiilor, iar școlile din zilele noastre și societatea în ansamblu vorbesc din ce în ce mai des despre agresivitatea la adolescenți și prejudiciul adus.

Există forme grave de violență care apar în cadrul școlii, fapte rar sancționate și care scapă denunțării judiciare, considerate atât agresiune brutală și haotică, cât și repetarea mai multor evenimente stresante.

Bullying-ul nu reprezintă o caracteristică individuală, ci mai degrabă o strategie socială în comunitatea școlară, al cărei scop este de a câștiga acceptarea semenilor, de a obține dominația și, în final, de a deține anumite resurse".[7].

Totodată în cadrul aceluiași articol, sunt prezentate date statistice cu privire la situația fenomenului de bullying în școli. Concret, conform datelor indicate, "un procent între 15% și 20% dintre elevi agrează frecvent alți colegi și între 15% și 25% dintre elevi au fost victime ale bullyingului la școală din motive de rasă, sex, religie, orientare sexuală sau dizabilități". Îngrijorător este faptul că "60% dintre elevi declară că intervenția adulților este rară și inutilă și se tem că, spunându-le acestora, vor fi hărțuiți și mai mult în viitor. Proporția elevilor agresați, la fel ca proporția participanților la bullying, scade semnificativ odată cu înaintarea în vârstă. Prin urmare, victimizarea este mai frecventă în rândul elevilor de școală primară decât în clasele de liceu".[ibdem]

Organizația Salvați Copiii din România consideră că cercetările recente cu privire la problematica bullying-ului arată că este dificil să considerăm că acest comportament apare doar din cauza unor

caracteristici individuale. Gradul de înțelegere, practicile, modalitatea prin care este abordat un comportament de tip bullying poate contribui fie la susținerea lui, fie la descurajare și oprire. Tot în articolul publicat de organizație se arată că 73% dintre elevi au fost martorii unei situații de bullying în mediul școlar. Conform datelor statistice prezentate, 3 din 10 copii sunt excluși în mod constant din grupul de elevi, 3 din 10 copii sunt amenințați cu bătaia sau lovirea de către colegi, și 1 din 4 copii a fost umilit în fața colegilor. [6].

Studiile privind manifestarea fenomenului de bullying din unitățile de învățământ și în special a efectelor sale extrem de grave au condus la perspective noi asupra actului educational, asupra rolului pe care factorii responsabili din școli și din comunitate îl au în prevenirea și combaterea lui. Un rol deosebit de important îl are modul în care cele două instanțe fundamentale de socializare, respectiv familia și școala, reușesc să adopte strategii clare antibullying. Primul pas este identificarea semnelor care pot conduce la identificarea problemei. Nu toți copiii care sunt hărțuiți sau hărțuiesc cer ajutor. Mediul familial, prin lipsa de preocupare sau neimplicare consecventă în activitatea școlară a copilului, favorizează dezvoltarea unor comportamente de tip bullying. Recunoașterea semnelor care conduc la identificarea unei victime sau a unui agresor, este cel mai important pas în procesul de combatere și stopare a bullying-ului, și adoptarea măsurilor care se impun a fi luate. Câteva dintre semnele care indică faptul că un elev este afectat de bullying sunt:

- răni sau traumatisme nejustificate/inexplicabile
- stări de anxietate, dureri frecvente de cap sau de stomac
- stare generală de rău, apatie
- dezinteres față de tot ce se întâmplă în jur
- modificări ale obiceiurilor alimentare
- insomnie sau tulburări de somn
- stimă de sine scăzută, izolare
- rezultate slabe la școală, pierderea interesului pentru activitățile școlare
- comportamente auto-distructive
- lipsa prietenilor
- lipsa capacității de apărare

Credem că, familia ar trebui situată pe primul loc, în ierarhia instanțelor care contribuie la prevenirea și combaterea fenomenului de bullying, având în vedere rolul esențial și determinant pe care îl are în formarea și dezvoltarea copilului, aceasta fiind suportul cognitiv, afectiv și emoțional permanent și de neînlocuit. Asigurarea unui mediu familial adecvat prin oferirea unui climat calm, pozitiv, echilibrat, valorizarea tuturor caracteristicilor și comportamentelor pozitive ale copilului, oferirea unui sentiment de siguranță, implicarea în activități în care copilul să se simtă util, valorificarea și eficientizarea talentelor/aptitudinilor, implicare în luarea unor decizii cu accent pe cooperare, comunicare permanentă și suportivă, dar și intervenție promptă din partea părinților în situații care presupun încălcarea unor reguli stabilite, sunt doar câteva dintre măsurile antibullying care pot fi luate la nivelul familiei.

Printr-o colaborare strânsă între școală și familie, prin implicarea părinților în sesiuni de informare și luarea unor măsuri de comun acord în vederea protecției și securității copiilor, prin crearea unor proceduri de intervenție adaptate specificului fiecărei unități de învățământ se poate preveni sau diminua bullyingul în organizațiile școlare.

La nivelul organizațiilor școlare, considerăm că există o serie de măsuri antibullying care pot fi implementate. Acordăm o importanță deosebită promovării unei culturi organizaționale bazate pe comunicare directă, promptă, sinceră, deschisă și permanentă, în care să fie promovat respectul pentru cei din jur, între cadrele didactice pe de o parte, între cadre didactice și elevi, între cadre didactice și părinți,

între elevii din clasă și cei din alte clase, pe de altă parte. De asemenea, considerăm absolut necesară existența unui Regulament intern, lipsit de formalism, cu reguli și sancțiuni clare, stricte, fără excepții, care să aibă toleranță zero pentru orice formă de bullying. Școala are obligația de a se adapta nevoilor reale ale tuturor elevilor, de aceea, toate cadrele didactice trebuie să valorifice potențialul fiecărui elev în parte și să sancționeze tratamentele diferențiate care apar între elevi din cauza criteriilor individuale sau sociale. În opinia noastră, recompensele, aprecierile pot fi acordate și pentru performanțele artistice, religioase, sportive, nu numai pentru cele cognitive obținute la olimpiade și concursuri școlare. Aceasta practică poate duce la stigmatizare și marginalizare. Considerăm că, la sfârșitul anului școlar, în cadrul festivității de premiere, se pot oferi diplome de merit pentru orice tip de performanță, pentru progres, pentru acte de voluntariat, pentru implicarea în orice activitate extrașcolară și extracurriculară care poate încuraja dezvoltarea armonioasă a oricărui elev.

Un rol important îl au profesorii diriginți, care trebuie să proiecteze în cadrul orelor de dirigiență un număr mai mare de activități educative care să dezvolte comportamente și atitudini altruiste la elevi. De asemenea, activitățile extracurriculare lunare pot fi realizate sub forma unor dezbateri la care să participe consilierul școlar, dar și alți specialiști din cadrul instituțiilor abilitate.

O altă măsură antibullying care poate fi implementată este elaborarea, dezvoltarea unor programe de informare cu privire la cauzele, consecințele, prevenția bullyingului și maniera de gestionare a cazurilor de bullying, atragerea reprezentanților autorităților locale și a comunității în observarea și monitorizarea permanentă a comportamentelor elevilor.

Considerăm un exemplu de bune practici **Festivalul de recitare și teatru "The world is a stage"**, dedicat elevilor pasionați deopotrivă de arta teatrală, de limba engleză și de limba română, care a avut un impact pozitiv asupra participanților din cadrul școlilor partenere. Teatrul și tehnica recitării sunt unele dintre cele mai complexe arte. Acestea produc copiilor bucurie, plăcere, deschidere, confort. Una dintre cele mai ușoare și plăcute metode de a-i face pe elevi să se simtă bine și de a se menține în formă este, fără doar și poate, arta. Artă făcută cu pasiune poate fi considerată o metoda terapeutică, ce te ferește de stări anxioase și poate preveni fenomenul de bullying. Prin intermediul artelor frumoase se exprimă bucuria, speranța, toată gama emoțiilor pe care le putem trăi într-un anumit moment al vieții. Putem privi teatrul și recitarea ca pe o formă de eliberare spirituală, o modalitate de a transmite sentimente, emoții, zâmbete și stări de bine, care în mod sigur poate preveni sau diminua efectele fenomenului de bullying în rândul elevilor. Fiecare artă în sine înseamnă ritm, armonie, stimularea simțurilor, hrană pentru suflet. Stimulează creativitatea, competitivitatea, solicită atenția, voința, mobilizează copilul pentru depășirea anumitor dificultăți printr-o muncă susținută. Prin oricare dintre formele ei, arta depășește barierele culturale și etnice, oameni din diverse colțuri ale lumii putând să comunice prin intermediul manifestărilor artistice.

În anul școlar 2022-2023, prima ediție a festivalului de recitare și teatru "The world is a stage" a reunit la Casa de Cultură "George Băiculescu" din orașul Nehoiu, județul Buzău, un număr de 174 de elevi și 30 de cadre didactice din 7 unități de învățământ partenere.

Activitățile propuse s-au desfășurat conform Regulamentului de concurs, fiind promovate în cadrul unităților școlare participante și pe rețelele de socializare. Toți elevii și toate cadrele didactice coordonatoare au primit diplome de participare și diplome aferente premiilor obținute.

Scena atrage tot mai mulți tineri, elevi și copii, astfel încât, scopul prioritar al festivalului este stimularea acestor tineri cu înclinații artistice, lansarea și promovarea lor în comunitatea locală și în mass-media, evidențierea muncii și talentului elevilor și a cadrelor didactice îndrumătoare.

Prin continuarea acestui proiect cultural-artistic, dorim să contribuim la prevenirea și combaterea fenomenului de bullying, dezvoltarea competențelor comunicative și organizatorice ale elevilor, la educarea acestora în spiritul toleranței și respectului față de cei din jur. Festivalul oferă participanților posibilitatea

unui schimb de experiență deosebit privitor la contextul lucrărilor prezentate, al pieselor și al modului de recitare, la socializarea între membrii diferitelor colective școlare.

CONCLUZII

Un aspect important este acela că agresor-victimă-martor sunt niște roluri prin care, din păcate, poate trece oricine. Important e să conștientizăm acest lucru și să intervenim cu promptitudine și maximă responsabilitate. Posibilele victime dintr-un grup pot fi identificate cu ușurință la o observare atentă făcută de un specialist (consilier școlar, psiholog), dar și de către cadrele didactice. Posibilelor victime li se poate acorda sprijin pentru a reuși să își crească încrederea în sine și a învăța cum să facă față unor eventuale acte de bullying.

Atmosfera din școală și modul în care aceasta este organizată au un rol esențial în prevenirea și combaterea fenomenului de bullying. La crearea mediului pozitiv din școală contribuie în mod necesar participarea elevilor la luarea deciziilor, existența unor libertăți și responsabilități, asigurarea necesităților de confort elementar, arhitectura și infrastructura adecvate locațiilor școlare, aplicarea în mod coerent a regulamentelor, regulilor și acordurilor.

BIBLIOGRAFIE:

Cowie, H. și Jennifer, D., *New perspectives on bullying*. McGraw-Hill Interational (UK), 2008.

Cowlin, J.L., *Conflicting perceptions of bullying: an investigative study of parents, teachers and pupils understanding of bullying behaviour*, Högskolan i Gävle. Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap, 2010.

Olweus, D., *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford; UK: Blackwell Publishers, 1993.

Tocai, S.I., *Studiu sociologic asupra fenomenului de bullying școlar efectuat în județul Bihor, Teză de doctorat*, Universitatea din Oradea, 2017.

[file:///C:/Users/Profesor/Downloads/101-Article%20Text-221-1-10-20191101%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Profesor/Downloads/101-Article%20Text-221-1-10-20191101%20(2).pdf). Accesat în 17 decembrie 2023.

<https://www.salvaticopiii.ro/ce-facem/protectie/protectie-impotriva-violentei/prevenirea-violentei-in-scoala>. Accesat în 17 decembrie 2023.

<https://www.scoalacdavila.ro/prevenirea-bullyingului-in-institutiile-de-invataman/>. Accesat în 17 decembrie 2023.

<https://www.reginamaria.ro/articole-medicale/bullying-ul-si-efectele-unui-fenomen-distrugator>. Accesat în 17 decembrie 2023.

<https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/Practici-de-preventie-bullying.pdf>. Accesat în 8 ianuarie 2024.

DATE DESPRE AUTOR:

TĂNĂSESCU Cristina Florentina,

- e-mail:voicu_cristina_florentina@yahoo.com, înmatriculată la studii doctorale "Teoria Generală a Educației", la Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău;
ORCID 0009-0008-4918-0862

